

**DEFENSA EN ZONA. L'ORIGEN DEL BASQUET FEMENÍ A TÀRREGA. CONTEXT I ANÀLISI
DE LA DOCUMENTACIÓ I FOTOGRAFIES DIPOSITADES A L'ARXIU COMARCAL DE L'URGELL**

GLÒRIA COMA TORRES

ABSTRACT

En Tàrrega un grupo de chicas entusiastas formó un equipo de baloncesto que participo en competiciones federatives en una etapa del regiment totalitario del Franquismo (1939-1950) en el que los deportes eran protagonizados principalmente por hombres, jugando un papel destacado. Fueron pioneras en la practica del baloncesto femenino en la Ciudad. Dos álbumes depositados en el Arxiu Comarcal de l'Urgell recogen documentación i fotografies de los partidos que disputaron, siendo así un documento muy valioso que dio lugar a una exposicion en el mismo archivo.

In Tàrrega, a group of enthusiastic girls started a basketball team which participated in federated competitions during a stage of the totalitarian Francoist regime (1939-1950) in which the sports world was dominated by men, playing an important role. They were pioneers in the practice of female basketball in the city. Two albums stored at the Urgell County Archive contain a compilation of documents and photographs from the matches they played, therefore representing a very valuable document which inspired an exhibition at the Archive itself.

PARAULES CLAU

Basquet femení, Tarrega,,
Arxiu Comarcal de l'Urgell,
Franquisme,
Pilarin Minguell,
Rosina Piera,
Alba Balcells,
Dolors Solé,
Angels Castells,
Lola Andreu,
Montserrat Clavera,
Pepita Domingo,
Maria Puig,
Rosita Salvadó,
Josefina Galanyà.

L'inici del Franquisme a Espanya suposà una total intervenció de l'Estat en la vida social de la gent. Després de la guerra civil (1936-1939), que havia estat llarga i cruenta, el règim totalitari inicià la recomposició de les infraestructures i les necessitats més bàsiques per al normal desenvolupament de la vida. Temes com l'alimentació, les comunicacions, l'habitatge o l'oci esdevenen les línies bàsiques de les polítiques del govern. I els esports no en són una excepció. La creació el 22 de febrer de l'any 1941 per Reial Decret de la Delegación Nacional de Deportes, dirigida per Falange, obrí la porta a la intervenció i control de l'Estat en tot el que suposava la pràctica esportiva. Això significava la depuració de funcions i càrrecs dels clubs esportius i la substitució per persones afins al règim franquista. La pràctica eliminació de qualsevol identificació de signe polític o ideològic contrari a l'Estat, entre el qual es trobava també la premsa esportiva. S'ha de dir que molts periòdics esportius foren clausurats i alguns directius fins i tot van seguir el camí de l'exili. Els que varen romandre van haver d'afrontar una estricta censura.

La Delegación Nacional de Deportes tenia una estructura piramidal i dividia l'activitat esportiva en tres àmbits: l'esport de competició de clubs i federacions que havien sobreviscut a les depuracions, fortament vigilats per la falange; els esports de la falange que incorporava l'educació física en l'àmbit de l'educació i les competicions organitzades directament pel "Movimiento". Per últim, els esports militars desenvolupats en el marc de l'exèrcit ¹.

La direcció de la Delegación Nacional de Deportes per part de la Falange comportà que els esports esdevinguessin un més dels mitjans de domini polític que l'Estat utilitzava per controlar la població. La presència de la Guardia Civil en els partits, l'obligació de fer la salutació feixista abans de l'inici de cada competició al mateix temps que sonava l'himne nacional eren només signes visibles de la presència del Règim en aquesta activitat.

La pràctica esportiva es desenvolupava bàsicament en l'àmbit masculí, atès que la ideologia franquista reservava a les dones un paper social secundari, supeditat al de l'home, en què el matrimoni i la maternitat eren els objectius principals. Així doncs, practicar esport era una opció que es considerava abans de trobar marit i no tots els esports es consideraven aptes per a les dones, especialment aquells que desenvolupaven massa la musculatura com l'atletisme, la boxa o el futbol. Altres,

¹ PUJADAS, Xavier (Coord.), *Atletas i ciudadanos. Historia social del deporte en España 1870-2010*, Alianza Editorial, 2011, p. 210).

en canvi, eren vistos com idonis perquè ressaltaven l'ideal femení, tant en el físic com en el social. Aquest era el cas del bàsquet i la gimnàstica quant a esports d'equip i el tenis i la natació com a esports individuals.

Ara bé en aquells anys 40, amb la Falange dirigint la pràctica totalitat de les activitats socials, les dones havien d'adaptar-se a les normes que dictaven els ideòlegs del Règim. Així doncs, la roba esportiva complia amb els estrictes cànons de la decència i el decòrum i les faldilles, havien de portar-se just per sobre els genolls. Les camises, normalment, duïen brodat damunt el pit l'escut del club o el símbol de la Falange. No es podia anar amb roba esportiva pel carrer i calia cobrir-la amb un abric, fins i tot a l'estiu. D'altra banda, se substitueix el color roig pel color blanc o el blau en l'equipament esportiu.

La Delegación Nacional de Deportes deixava en mans de la Falange les competicions i els campionats. Els clubs s'adaptaren a la nova estructura de funcionament que imposava una estricta manera d'entendre la competició esportiva, com a forma d'entreteniment de les classes populars, que fugia de qualsevol identificació ideològica que no fos l'específicament difosa pel Règim franquista.

A Lleida segons Josep Palou Vidal ²⁾, el bàsquet femení es troba més o menys encarrilat a través de la Sección Femenina i de les Organitzacions Juvenils de Falange.

El 1941 s'inicia un campionat nacional amb la participació de la Secció Femenina de Lleida, SEU, Juventudes de la SF i SF Tàrrrega. L'equip de bàsquet de la Secció Femenina de Tàrrrega a principis de 1943 organitzà el seu propi torneig i també participà en la competició federativa depenent del CF Tàrrrega. L'equip format per 11 jugadores: Pilarin Minguell, Rosina Piera, Alba Balcells, Dolors Solé, Angels Castells, Lola Andreu, Montserrat Clavera, Pepita Domingo, Maria Puig, Rosita Salvadó i Josefina Guilanyà, destacà pel seu entusiasme i la qualitat del seu joc. Els àlbums de fotografies i retalls de premsa que els familiars dels membres de la Junta Josep Pané i Llorenç Viladot varen dipositar a l'Arxiu Comarcal de l'Urgell, són els que componen les fonts documentals de l'exposició "75 anys de bàsquet femení a la postguerra" organitzada pel mateix Arxiu.

La documentació inclosa en aquests àlbums comprèn retalls de premsa amb les notícies dels partits als principals diaris esportius de l'època i altres, com Solidaridad Nacional, El Mundo Deportivo o Vida Deportiva i fotografies dels mateixos partits.

Josep Pané, secretari de propaganda de la Junta del CB Femení recopilà minuciosament les notícies a la premsa i les fotografies del campionat de Catalunya celebrat en la temporada 1943-44, en el qual les de Tàrrrega jugaren un bon paper. El Club de Bàsquet, depenent del Club de Futbol Tàrrrega, fou autoritzat a jugar el campionat de Catalunya en la temporada 1943-1944, enfrontant-se amb equips de la categoria de l'Espanol o el Barcelona, ara bé, tot i que mediat per la Secció Femenina, s'ha de reconèixer que les de Tàrrrega formaren un equip cohesionat que les convertí en pioneres del bàsquet femení a Tàrrrega, atès que no es coneix l'existència de cap equip de bàsquet femení a la ciutat anterior a aquesta data. De fet l'única manifestació de bàsquet femení de la qual trobem referència a la premsa local és de l'any 1931 en què l'equip de bàsquet femení del FC Barcelona fa una exhibició contra el Patria o l'U.S. de Sans ³.

² PALOU VIDAL, Josep, Web oficial del Club Bàsquet Bellpuig, Bellpuig, Club Bàsquet Bellpuig, www.clubbasquetbellpuig.cat

³ Crònica Targarina, núm. 500, 28/3/1931, pàgina 16.

L'àlbum de fotografies i retalls de premsa de Josep Pané mostra tots i cadascun dels partits que va jugar el grup en l'esmentada temporada.⁴):

S'ha de dir que els camps de bàsquet es trobaven al costat dels camps de futbol. N'hi havia un al costat de l'actual cementiri, a la zona est tocant a l'antiga Nacional II, el que avui seria el polígon Riambau, i a partir de 1944 el camp fou traslladat als terrenys de la Plana, on és actualment. Algunes fotografies mostren també un camp de bàsquet en una zona arbrada per això suposem que podria ser al parc de Sant Eloi. No costa massa seguir la cronologia dels partits a partir de la documentació analitzada. La Delegación Nacional de Deportes tenia una estructura piramidal i nomenava els caps de les federacions espanyoles que a la vegada nomenaven els caps provincials. La jerarquia que imposava aquest model esportiu es manifestava també en els equips i les competicions que no es podien expressar lliurement ni ideològicament ni al camp de joc tal com havia estat habitual en èpoques democràtiques. Els desplaçaments que comportava jugar partits fora de l'àmbit estrictament local suposava sempre una dificultat afegida atès la deficiència de les infraestructures i els transports públics com el tren.

Si analitzem les fonts que esdevenen la base d'aquest treball, ens adonem que disposem de dos àlbums, tal com hem dit anteriorment, un dipositat per la família de Josep Pané que consisteix en 60 cartolines amb numeració irregular en les quals hi ha enganxats els retalls de premsa dels partits dels diaris: El Correo Catalan, El mundo Deportivo, La Vanguardia, Solidaridad Nacional, Vida Deportiva, Lerida i fotografies en blanc i negre corresponents a aquest partits. Les fotografies mostren els equips enfrontats i moments del joc. També inclou fullets dels anuncis que es publicaven abans de cada partit amb el nom dels equips i la data.

D'altra banda, inclou 6 cròniques mecanografiades de partits emeses per Radio Lleida.

L'àlbum que diposità Llorenç Viladot a l'arxiu només comprèn dues fotografies originals. La resta són fotocòpies de retalls de premsa i fotografies, algunes de les quals



⁴ La junta del club de bàsquet la formaven les següents persones: Antoni Clavera Armenteros (president), Jose Minguell Almenara (vicepresident), Jaume Cleofé Aquilué (tresorer), Llorenç Viladot Roca (secretari), José Felip Prats (vicesecretari), Joan Bta. Jordana Roig (comptable), Francisco Orobitg Lloreta (assessor tècnic), Josep Pané Gené (propaganda), Josep M. Gallinat Morros (vocal), Antonio Corbella Carrera (vocal). ACU, *Album Club de Bàsquet Llorenç Viladot*.

Foto a l'estació de l'equip del CB Tàrrrega en el partit disputat a Barcelona amb el CB Español, el 25-03-1944.

també es troben a l'àlbum anterior. D'aquest fons destaca les fotocòpies de les fotografies mida carnet de la junta directiva i de les jugadores de l'equip que no es troben a la documentació de Pané. També destaca la següent documentació original:

- Doc.1.- Carta de la Federació Catalana de Baloncesto anul·lant els partits del 21/05/1944 i reclamant alguns pagaments d'arbitratges.
- Doc. 2.- Carta de L. Viladot a Pedro Flores on envia fotografia amb les signatures de les jugadores del C. B. femení de Tàrrega.
- Doc. 3.- Carta del Dr. Del "Comitè ejecutivo del III Gran Premio de la Victoria" al President de la peña ciclista "Los Pícaros", establint una prima pel primer corredor.
- Doc. 4.- Còpia de la carta del C.B. Tàrrega a la Federació Catalana de Baloncesto de Tàrrega, demanant les llicències federatives i exemplars del reglament oficial.
- Doc. 5.- Còpia carta de la Federació Catalana de Basquet enviant llicències federatives del grup de bàsquet Tàrrega.
- Doc. 6.- Carta dirigida al C.B. femení de Tàrrega enviant fotografia signada.
- Doc. 7.- Carta de L. Viladot a la Federació Catalana de Baloncesto reclamant llicències jugadors masculins (23/05/1994).
- Doc. 8.- Carta del president del C.B. Tàrrega al Sr. Delegado Provincial de Baloncesto enviant fitxes de les jugadores.
- Doc. 9.- 1 rebut peña "Los pícaros" de Tàrrega per les primes Gran Premio Victòria (27/05/1943).
- Doc. 10.- 1 rebut peña "Los Pícaros" de Tàrrega per les primes II Gran Premio Victòria (31-03-1943).
- Doc. 11.- Carta a UGD de Badalona excusant-se per no poder traslladar-se a Badalona a celebrar el partit.
- Doc. 12.- Contracte de partit amistós entre el CB Tàrrega i la U.D. Sans, (11/05/1944).
- Doc. 13.- Acta de partido amistoso entre el CFB Tàrrega i la UGB de Badalona, (6-02-1944).
- Doc. 14.- Acta de partido amistoso entre el CFB Tàrrega i el CF Barcelona (30-01-1944).
- Doc. 15.- Carta de la Federació Catalana de Baloncesto al CFB Tàrrega autoritzant la celebració de partit amb UD Sans.
- Doc. 16.- Full de propaganda de partit de bàsquet entre el RCD Español i el CF Tàrrega (Desembre 1943).
- Doc. 17.- Llistat mecanografiat de la junta directiva del CF bàsquet de Tàrrega (amb sobre dirigit a Pedro Flores).

Dels retalls de premsa i les fotografies es pot desenvolupar una cronologia dels partits disputats, els quals es concreten en els següents:



Foto equip. Dretes d'esquerra a dreta: Pilarin Minguell, Dolors Solé, M. Angels Castells, Rosina Piera. Assegudes d'esquerra dreta: Montserrat Clavera, Lola Andreu, Maria Puig, Josefina Guilanyà.

**SECCIÓ FEMENINA
DE LES FET I LES JONS (Barcelona) - C. F. (Tàrrrega).**

21/11/1943

Resultat de 35 a 14

a favor de la Secció Femenina de Barcelona.

Partit favorable a l'equip foraster en el qual les de Tàrrega van manifestar un cansament i baixa forma fruit de la seva inactivitat durant tres mesos.



Un moment del partit disputat entre la Secció Femenina de les FET i les JONS (Barcelona) i el CB del CF Tàrrrega, el 21-11-1943.

C. F. TÀRREGA-LAYETANO.

5-12-1943

Resultat de 21 a 8 a favor del Layetano.

C. F. Tàrrega: Minguell, Piera, Solé (8), Castells, Andreu, Domingo, Clavera.

Layetano: Solsona (2), Vazquez (4), Borràs (10), Bertran, Saltó i López.



Foto d'equip entre el CB del CF Tàrrega i el Layetano, el 5-12-1943.



Un moment del partit disputat entre el RCD Español i el CB del CF Tàrrrega, el 8-12-1943.

R.C.D. ESPAÑOL (CAMPIÓ D'ESPAÑA) - C. F. TÀRREGA

8-12-1943, (dia de la Immaculada.).

Resultat: 15 a 7 favorable a l'Espanol.

R.C.D. Español: Lhorman, Poch, Canosa (4), Santonja (4), Carceller (7), Aymar.

C.F. Tàrrrega: Piera, Balcells, Solé (1), Castells (4), Andreu (2), Guilaña i Salvadó.

Es nota un progrés de l'equip local en aquest partit, malgrat el nerviosisme que els impedeix marcar més cistelles. El resultat mostra l'encert de l'Espanol que realitza perfectes tirs, i aconsegueix el triomf.



Partit disputat amb la Selecció Catalana el-2-01-1944, el qual fou favorable a l'equip de Tàrrrega.

TÀRREGA - SELECCIÓ CATALANA

2-01-1944

Resultat de 10 a 5 a favor de Tàrrrega

Tàrrrega: Piera, Minguell, Andreu, Solé (8), Guilaña (2), Salvadó, Domingo.

Selecció Catalana: Morros (1), Fradera, Solsona (2), C. Nin (2), Riera, M. T. Nin y Hernandez.

El terreny estava en molt males condicions degut a les gelades que s'havien succeït. Partit en el qual destaca l'equip local per la seva major rapidesa i penetració, mentre que l'equip visitant realitza excessius "drimblings".



RCD Español i CB Tarrega, el 16-01-1944. Salutació feixista prèvia al partit.

R.C.D ESPAÑOL-C.F. TÀRREGA.

16-01-1944.

Partit amistós.

Resultat de 19 a 8 a favor de l'Espanol.

R.C.D. Español: Canosa, Lhorman (1), Carceller, Canosa, (2), Santonja (8), M. Mira (8), Lleal y Poch.

C.F. Tàrrrega: Piera, Minguell, Andreu (2), Castells (6), Solé.

Partit disputat amb molta expectativa després de guanyar el grup de Tàrrrega una potent selecció catalana. L'equip del Tàrrrega se supera a cada partit si bé no van aconseguir més puntuació, va ser per una bona defensa de l'Espanol. El terreny estava en molt males condicions.

C. DE F. BARCELONA (ACTUAL LÍDER DEL CAMPIO-
NAT DE CATALUÑA)-C.DE F. TÀRREGA.

30-01-1944

Resultat de 18 a 11 a favor del Barcelona.

C.F. Barcelona:Badia, A. Gari, Olivart (6), Gasset (8),
Miralpeix (4), M. Gari i Durba.

C.deF. Tàrrega: Piera, Minguell (2), Balcells (2), Cas-
tells (1), Guilanyà (2), Salvadó (4), Domingo

Enfrontament que genera molta expectació. Destaca
el bon joc de les jugadores locals malgrat les baixes de
dos dels seus millors elements, Solé i Andreu



Equip del CB del CF Barcelona abans del partit
disputat a Tàrrega, el 30-01-1944.

U.G.D. BADALONA-C.F. TÀRREGA

6-02-1944.

Resultat de 16 a 11 a favor del Tàrrega.

U.D.G. Badalona: Alañà, T. Suliva, Santana, Martí, Vi-
vancos i P. Suliva.

C.F. Tàrrega: Balcells, Piera, Castells, Minguell, Salva-
dó, Andreu, Domingo i Clacera.

Domini del Tàrrega en aquest partit. La defensa del
Badalona juga malament i es nota falta de compene-
tració de l'equip, fent un joc molt individual



Fotografia de l'equip del Badalona
en l'encontre celebrat a Tàrrega, el 6-02-1944.

C.F. TÀRREGA-R.C.D. ESPAÑOL (A SARRIÀ).

25-03-1944

Resultat: 19 a 8 a favor de l'Español.

Aquest encontre suposà el debut de l'equip local a
Barcelona, en concret a Sarrià. Va haver d'ajornar-se
a causa d'una forta nevada que bloquejà les comu-
nicacions. Les targarines arribaren a Barcelona en
tren i s'allotjaren en establiments dignes d'un pri-
mer equip. El partit el guanyaren les de l'Español
però la premsa destacà el bon joc que varen fer les
targarines. A part, l'esforç econòmic de la junta per
costejar les despeses del viatge.



Una simpàtica fotografia de l'equip del BC Tàrrega al tren camí de
Barcelona per disputar el partit amb el CB Español el 25-03-1944.

